

ನಾಚಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ.'

'ಸತ್ತದ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಎಂದೂ ನಾಚಿಕೆಯನ್ನು ಪಡಬಾರದು, ಮಣಿ!' ಬಾಪೂ ಮಣಿಲಾಲನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು, 'ಯಾರಾದರು ನಿನಗೆ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ, ನೀನು ತಲೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ, 'ನಾನು ಬಾಪೂ ಅವರ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದೇನೆ' ಎಂದು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಹೇಳಬೇಕು.'

ಮಣಿಲಾಲ ಮುಂದಕ್ಕೆ ವಾದಿಸಲಿಲ್ಲ. ಬಾ ಸಹ ಮೌನವಹಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಹರಿಲಾಲನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಶಾಂತಿ ತಲೆದೋರಿತ್ತು.

ಎಂಬು

ಫೀನಿಕ್ಸ್ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಎಲ್ಲರೂ ಗಾಢ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದರು. ದಟ್ಟ ವೃಕ್ಷಗಳ ನಡುವೆಯಿಂದ ಪಕ್ಷಿಯೊಂದರ ರೆಕ್ಕೆಗಳ ಬಡಿತ ಅಥವಾ ಕೂಗು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ವಲ್ಪವೇ ದೂರದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಝರಿಯ ನೀರು ದಡಗಳೊಂದಿಗೆ ಮೌನವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವಂತೆ, ಮೆಲ್ಲನೆ ಡಿಕ್ಕಿ ಹೊಡೆದು ಮುಗುಳ್ಳುಗುತ್ತಿತ್ತು. ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ತೇವಾಂಶವಿತ್ತು.

ಫೀನಿಕ್ಸ್ ಆಶ್ರಮದ ದೈನಂದಿನ ಕಾರ್ಯಗಳು ಬೆಳಿಗ್ಗೆಯೇ ಆರಂಭಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳು ಫೀನಿಕ್ಸ್ ಆಶ್ರಮದ ಎತ್ತರದ ದಿಣ್ಣೆಗಳ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಎಳೆಯ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ಹರಡುವುದಕ್ಕೂ ಮೊದಲೇ ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ಎತ್ತರದ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮರದಿಂದ ನಿರ್ಮಿತಗೊಂಡ ಕೊಠಡಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ಇದು ನಿಪುಣನಲ್ಲದ ಕುಶಲಕರ್ಮಿಯೊಬ್ಬನ ಕೆಲಸವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತಿತ್ತು.

ಇಂಥ ಒಂದು ಕೊಠಡಿಯ ಹೊರಗೆ ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ಹಾಸಿ ಹರಿಲಾಲ ಮಲಗಿದ್ದ. ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೆ ಎರಡು ಕಂಬಳಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ಹಾಸಲು, ಇನ್ನೊಂದು ಹೊದೆಯಲು ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಮರದ ಆಯಾತಾಕಾರದ ತುಂಡೊಂದನ್ನು ದಿಂಬಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲು ಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು. ಹರಿಲಾಲನಿಗೆ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದವು.

ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳು ಇವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದರು. ಈ ವಿಷಯವೇ ಅವನಿಗೆ ವಿಚಿತ್ರವೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮರದ ಈ ಆಯಾತಾಕಾರದ ತುಂಡನ್ನು ದಿಂಬಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದರಿಂದ ದೇಶದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹರಿಲಾಲನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿತ್ತು.

ಹರಿಲಾಲನಿಗೆ ಕ್ರಮೇಣ ಎಲ್ಲವೂ ಹಿತವೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನು ಬಾಪೂ ಅವರ ಕಛೇರಿ ಮತ್ತು ಫೀನಿಕ್ಸ್ ಆಶ್ರಮದ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅವನು ಮನೆಗೆ ಮರಳಿ ಬರುವಾಗ ತುಂಬಾ ದಣಿದಿರುತ್ತಿದ್ದ. ಬರುತ್ತಲೇ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದ. ಆದರೆ ರಾಜಕೋಟದಿಂದ ಗುಲಾಬಿ ಪತ್ರ ಬಂದಾಗ

ಮಾತ್ರ ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಅವನಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತಡರಾತ್ರಿಯವರೆಗೆ ಮಗ್ಗುಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ.

ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳೆದುರು ರಾಜಕೋಟದಲ್ಲಿದ್ದ ಹೆಂಡತಿಯೊಂದಿಗೆ ಕಳೆದ ಮೂರು ತಿಂಗಳುಗಳ ದೃಶ್ಯ ಜೀವಂತಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು.

ಇಂದೂ ಸಹ ಹರಿಲಾಲನಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಂದಿನ ಜಾಗರಣೆ ಈ ಮೊದಲ ಜಾಗರಣೆಗಳಿಗಿಂತ ಸಾಕಷ್ಟು ಬೇರೆ ತೆರನಾಗಿತ್ತು. ಇಂದು ಹೆಂಡತಿಯೊಂದಿಗೆ ಕಳೆದ ಆಹ್ಲಾದಕರ ಮತ್ತು ಸುಂದರ ಕ್ಷಣಗಳು ಮಾತ್ರ ಅವನೆದುರು ಇರಲಿಲ್ಲ...ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಇಂದು...ಇಂದು... ಅದನ್ನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಲೇ ಹರಿಲಾಲನ ಆಲಸ್ಯದಿಂದ ಮೈಮುರಿದಿದ್ದ. ಈಗಿನಿಂದ ಹರಿಲಾಲ ಕೇವಲ ಹರಿಲಾಲನಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಇರುವವನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ...ಇದುವರೆಗೆ ಅವನು ಮೋಹನದಾಸ ಗಾಂಧಿಯವರ ಮಗ ...ಮಣಿಲಾಲನ ಅಣ್ಣ...ಗುಲಾಬಿ ಪತ್ರಿ...ಹೀಗೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಗುರುತಿನ ಹರಿಲಾಲ ಈಗ...ಈಗ... ಮಗುವಿನ ತಂದೆಯಾಗುವವನಿದ್ದ.

ಇಂದು ರಾಜಕೋಟದಿಂದ ಬಂದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಗುಲಾಬಿ ಬರೆದಿದ್ದಳು

'ನನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಜೀವವೊಂದು ಉಸಿರಾಡಲು ಆರಂಭಿಸಿದೆ. ನಿಮ್ಮ ಈ ಸ್ನೇಹ ಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮಡಿಲಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಕಾತುರಗೊಂಡಿದೆ. ಇನ್ನು ನಿಮ್ಮ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಅದೆಷ್ಟು ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕೋ? ಇದನ್ನು ಯೋಚಿಸಲೂ ನನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ತಂದೆಯವರು ಈ ಶುಭ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ದೊಡ್ಡಪ್ಪನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಪ್ತಿಕಾದಲ್ಲಿರುವ ಬಾಪೂ ಅವರ ವಿಳಾಸಕ್ಕೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಪತ್ರವನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ...

ಆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪತ್ರ ಇಂದಿನ ಅಂಚೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಹರಿಲಾಲನಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಅಂದರೆ, ಆ ಪತ್ರ ಬಾಪೂ ಅವರ ಜೋಹಾನ್ಸ್‌ಬರ್ಗ್ ಅಥವಾ ಡರಬನ್ ವಿಳಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಬೇಕು. ಇದು ಬಾಪೂ ಬಂದ ನಂತರವೇ ತಿಳಿಯುವುದು. ಫೀನಿಕ್ಸ್ ಆಶ್ರಮದ ವಿಳಾಸಕ್ಕೆ ಬರುವ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಮದ ಮಕ್ಕಳು ಮೂರ್ನಾಲ್ಕು ಮೈಲಿಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ಟೇಷನ್‌ಗೆ ಹೋಗಿ, ಕಾಡಿನ ಕಡಿದಾದ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹಾದು ಬಂದು ತರುತ್ತಿದ್ದರು.

ರಾಮದಾಸ, ದೇವದಾಸ ಮತ್ತು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪ್ರಭುದಾಸ ಈ ಮೂವರು, ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಕೋಲಿನ ತುದಿಗೆ ಅಂಚೆ ಪತ್ರಗಳ ಗಂಟನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಕಾಡಿನ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಓಡುತ್ತಾ ತರುತ್ತಿದ್ದರು...ಮೊದಲಿಗೆ ಈ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಹರಿಲಾಲ ಕಳವಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. ಏಳೆಂಟು ವರ್ಷದ, ಮುಗ್ಧ ಬಾಲಕರು ಕಾಲುಹಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗ ತಪ್ಪಿದರೆ... ಎದುರಿಗೆ, ಆಳವಾದ ಹೊಂಡವನ್ನು ತೋಡಿ ಅಗೆದ ಮಣ್ಣಿನ ರಾಶಿ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಅದರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಕಾಡಿನಿಂದ ಕಡಿದು ತಂದ ಕಟ್ಟಿಗೆ ತುಂಡುಗಳ ಗಂಟಿತ್ತು. ಹರಿಲಾಲ

ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲಾ ಈ ಮಣ್ಣಿನ ರಾಶಿ ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳ ಗಂಟನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ.

ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಬಾಪೂ ಅವರ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಒಂದಾದ ನಂತರ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಅಪಾರವಾದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದವು, ಇದರಿಂದಾಗಿ ಹರಿಲಾಲ ವ್ಯಾಕುಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ; ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆ ಸಹ ಬಾಧಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಬಿಳಿ ಸರ್ಕಾರ ದಮನದ ಚಾವಟಿಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ನಿರ್ದಯವಾಗಿ ಇಡೀ ಭಾರತೀಯರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಹಾರವೆಸಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರು ಸಾಕಿದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಾಗಿದ್ದರು; ಕ್ರಮೇಣ ಅವರು ಹೊಸಹೊಸ ನಿಯಮ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಾರತೀಯರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಭಾರತೀಯರು ಸಹ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಪೌಂಡ್ ಕರವನ್ನು ಭರಿಸಬೇಕಿತ್ತು, ಭಾರತೀಯರು ಸರ್ಕಾರಿ ಕಚೇರಿಯಿಂದ ಗುರುತುಪತ್ರವನ್ನು ಪಡೆದು ಸದಾ ತಮ್ಮ ಬಳಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಿತ್ತು, ಭಾರತೀಯ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಸ್ವದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿವಾಹವಾಗಿ, ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಮಹಿಳೆಯರುಪುರುಷರು ಬಿಳಿ ಸರ್ಕಾರದ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ನೋಂದಾವಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸದಿದ್ದಾಗ, ಅವರ ವಿವಾಹವನ್ನು ಕಾನೂನು ಬಾಹಿರವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಇಂಥ ನೂರಾರು ಅಮಾನವೀಯ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಇದ್ದವು...ಬಾಪೂ ಇವುಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಾಪೂ ಅವರ ಅಗ್ನಿ ಪರೀಕ್ಷೆ ನಿತ್ಯ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಅಗ್ನಿ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತಾನೂ ಸಹ ಬಾಪೂ ಅವರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಬಿಳಿ ಸರ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಹೋರಾಡ ಬೇಕೆಂದು ಹರಿಲಾಲನಿಗೆ ಅನ್ನಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಆದರೆ ಈಗ ಬಂದ ಗುಲಾಬಿ ಈ ಪತ್ರ! ಹರಿಲಾಲನ ನಿದ್ರೆ ಹಾರಿ ಹೋಯಿತು.

'ಕೇಳಿದ್ದೀಯಲ್ಲ?' ಎರಡುಮೂರು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಬಾಪೂ ಫೀನಿಕ್ಸ್ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ಬಂದಾಗ ಮೊದಲ ಬಾ ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ಹೇಳಿದರು. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿದ್ದು, ಬಾಪೂ ಅವರ ವರ್ತನೆಯೂ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿತ್ತು. ಡರಬನ್, ಜೋಹಾನ್ಸ್‌ಬರ್ಗ್ ಅಥವಾ ಪ್ರಿಟೋರಿಯಾದಿಂದ ಬಾಪೂ ಮರಳಿ ಬಂದಾಗ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳ ಕ್ಷೇಮ ಸಮಾಚಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಶ್ರಮದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಕಾಲರನ್ನು ಸಡಿಲಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಆಶ್ರಮವಾಸಿಯ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು, ತಲೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಮಡಿಕೆಯ ಮುಂಡಾಸನ್ನು ಕಳಚಿ ಹಗುರವಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ನಂತರ ಹಗುರ ಬಿಳಿ ಪ್ಯಾಂಟ್ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಬಲೆಯ ಅರ್ಧ ತೋಳುಗಳ ಬನಿಯನ್ ಧರಿಸಿ ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಇಡೀ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ನಿತ್ಯದ ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಬದಲಾವಣೆ ಕಂಡು ಬಂತು. ಬಾಪೂ ಮೊದಲು